ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Xayitboyev Doniyor Shokirovich

Osiyo xalqaro universiteti magistri

RAQAMLI VA GLOBALLASHGAN JAMIYATDA SHAXSNI GLOBAL FUQARO SIFATIDA TARBIYALASHNING INTEGRATIV TA'LIM MODELI

Annotatsiya: Mazkur maqolada globallashuv jarayonining ta'lim tizimiga ta'siri hamda o'quvchilarda global fuqarolik kompetensiyalarini shakllantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda global fuqarolik tushunchasining nazariy asoslari, uning zamonaviy ta'lim paradigmasidagi o'rni hamda fanlararo integratsiyaning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, fanlararo integratsiya asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonining o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, madaniyatlararo muloqot, ijtimoiy mas'uliyat va ekologik ongni rivojlantirishdagi ahamiyati asoslab berilgan. Maqolada integrativ yondashuvni amalga oshirishning metodik mexanizmlari, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, keys-stadi va raqamli texnologiyalardan foydalanish kabi usullar ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, fanlararo integratsiya global tafakkurga ega, ijtimoiy faol va mas'uliyatli shaxsni tarbiyalashning samarali pedagogik vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Kalit so'zlar: global fuqarolik, globallashuv, fanlararo integratsiya, kompetensiyaviy yondashuv, madaniyatlararo muloqot, tanqidiy fikrlash, ijtimoiy mas'uliyat, barqaror rivojlanish, integrativ ta'lim, pedagogik mexanizm.

Zamonaviy globallashuv jarayoni insoniyat oldiga yangi ijtimoiy, madaniy va axloqiy vazifalarni qo'ymoqda. XXI asrda shaxs nafaqat o'z mamlakati, balki butun insoniyat taqdiriga daxldor bo'lgan mas'uliyatni his eta oladigan, turli madaniyat va qadriyatlarni hurmat qiladigan, barqaror rivojlanish tamoyillarini anglaydigan global fuqaro sifatida shakllanishi zarur. Shu nuqtai nazardan, ta'lim tizimida global fuqarolik kompetensiyalarini shakllantirish dolzarb vazifaga aylanmoqda. Mazkur jarayonda fanlararo integratsiya muhim pedagogik mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Global fuqarolik tushunchasi zamonaviy pedagogik va ijtimoiy-falsafiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Xususan, UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan Global Citizenship Education (GCED) konsepsiyasida global fuqaro quyidagi sifatlar bilan tavsiflanadi: inson huquqlariga hurmat, ijtimoiy adolat tamoyillarini qo'llab-quvvatlash, madaniyatlararo muloqotga tayyorlik, ekologik mas'uliyat va tinchlikparvarlik. Bu yondashuvga ko'ra, global fuqarolik faqatgina ma'lum bir fan doirasida emas, balki butun ta'lim mazmuni va metodologiyasida aks etishi lozim.

Fanlararo integratsiya – bu turli fanlar o'rtasida mazmuniy, metodik va maqsadli bog'liqlikni ta'minlash orqali yaxlit bilim tizimini shakllantirish jarayonidir. Mazkur yondashuv shaxsning tafakkurini fragmentar emas, balki tizimli va kompleks shakllantirishga xizmat qiladi. Masalan, ekologik muammolarni o'rganishda geografiya, biologiya, iqtisodiyot va huquq fanlari o'zaro integratsiyalashgan holda o'qitilsa, o'quvchi global iqlim o'zgarishi muammosini faqat tabiiy hodisa sifatida emas, balki ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy jarayonlar bilan bog'liq murakkab tizim sifatida anglay boshlaydi.

Fanlararo integratsiyaning metodologik asoslari konstruktivizm, tizimli yondashuv va kompetensiyaviy ta'lim tamoyillariga tayanadi. Konstruktivistik yondashuvga ko'ra, bilim o'quvchi tomonidan faol o'zlashtiriladi va turli kontekstlarda qo'llaniladi. Integrativ darslarda muammoli vaziyatlar yaratish, loyiha asosida o'qitish, debat va keys-stadi metodlaridan foydalanish

o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash, tahlil qilish va qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa global fuqarolikning muhim komponentlari hisoblanadi.

Shaxsni global fuqaro sifatida tarbiyalashda quyidagi integrativ yo‘nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi:

Birinchidan, ijtimoiy-gumanitar fanlar integratsiyasi. Tarix, huquq, adabiyot va falsafa fanlari o‘zaro bog‘liq holda o‘qitilganda o‘quvchilarda inson huquqlari, demokratiya, bag‘rikenglik va madaniyatlararo muloqot haqidagi tasavvurlar mustahkamlanadi. Masalan, tarixiy voqealarni tahlil qilish jarayonida inson huquqlari buzilishining oqibatlari muhokama qilinishi mumkin.

Ikkinchidan, tabiiy fanlar va ijtimoiy fanlar integratsiyasi. Ekologik muammolar, global sog‘liqni saqlash masalalari, texnologik taraqqiyotning ijtimoiy oqibatlari biologiya, kimyo, fizika bilan bir qatorda iqtisodiyot va sotsiologiya kontekstida o‘rganilishi lozim. Bu o‘quvchilarda ilmiy bilim va ijtimoiy mas’uliyat uyg‘unligini ta’minlaydi.

Uchinchidan, axborot texnologiyalari bilan integratsiya. Raqamli savodxonlik global fuqarolikning ajralmas qismidir. Media savodxonlik, soxta axborotni aniqlash, kiberxavfsizlik masalalari turli fanlar doirasida integrativ ravishda yoritilishi zarur. Bu o‘quvchilarning global axborot makonida ongli va mas’uliyatli ishtirokini ta’minlaydi.

Fanlararo integratsiyani samarali amalga oshirish uchun bir qator pedagogik shart-sharoitlar zarur: o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligi, o‘quv dasturlarining moslashuvchanligi, integrativ o‘quv materiallari, loyiha va tadqiqot faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi ta’lim muhiti. Shuningdek, baholash tizimi ham kompetensiyaviy yondashuv asosida qayta ko‘rib chiqilishi lozim. Faqat faktik bilimni emas, balki tahlil qilish, muammo yechish va ijtimoiy mas’uliyat ko‘nikmalarini baholash muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, ta’lim jarayonida shaxsni global fuqaro sifatida tarbiyalash fanlararo integratsiyaga tayanmagan holda to‘liq amalga oshirilmaydi. Integrativ yondashuv shaxsda tizimli tafakkur, madaniyatlararo kompetensiya, ekologik ong va ijtimoiy mas’uliyatni shakllantiradi. Bu esa zamonaviy jamiyat ehtiyojlariga javob beradigan, global miqyosda fikrlay oladigan, lekin milliy qadriyatlarini ham asrab-avaylaydigan barkamol shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar

1. Elov, Z. (2024). HARBIY XIZMATCHI KASBIY KOMPETENTLIGI NAMOYON ETILISHI VA RIVOJLANISHINING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *IMRAS*, *7*(1), 800-803.
2. Elov, Z. (2023). РУҲИЙ-ЖИНСИЙ БУЗИЛИШЛАР ШАХСДА ИЖТИМОИЙ ПСИХОЛОГИК МУАММО СИФАТИДА. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, *43*(43).
3. Ziyodullo, E. L. O. V. (2023). O ‘Z JONIGA QADS QILISH MASALASI JAMIYAT OLDIDA TURGAN MUHIM IJTIMOIY-PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA. *Journal of Pedagogical and Psychological Studies*, *1*(12), 50-54.
4. Рахимова, Н., & Янгибоева, Ж. (2025). ВЛИЯНИЕ ПОСЛОВИЦ И ПОГОВОРОК НА ОБОГАЩЕНИЕ ЛЕКСИЧЕСКОГО ЗАПАСА И РАЗВИТИЕ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ. *Modern Science and Research*, *4*(1), 416-427.
5. Рахимова, Н. (2024). СЕРГЕЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ ЕСЕНИН–ПЕВЕЦ НАРОДНОЙ ДУШИ. *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, *2*(10), 191-198.

6. Рахимова, Н. Ш. (2024). ПАТРИОТИЗМ КАК КУЛЬТУРНЫЙ И ИДЕЙНЫЙ ФЕНОМЕН В РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ. *MEDICINE, PEDAGOGY AND TECHNOLOGY: THEORY AND PRACTICE*, *2*(12), 95-104.

7. Рахимова, Н. (2025). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННОГО РУССКОГО ЯЗЫКА НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ КОММУНИКАЦИИ СТУДЕНТОВ. *Modern Science and Research*, *4*(1), 54-66.